

“ประวัติศาสตร์และรูปแบบศิลปกรรมในประเทศไทย”

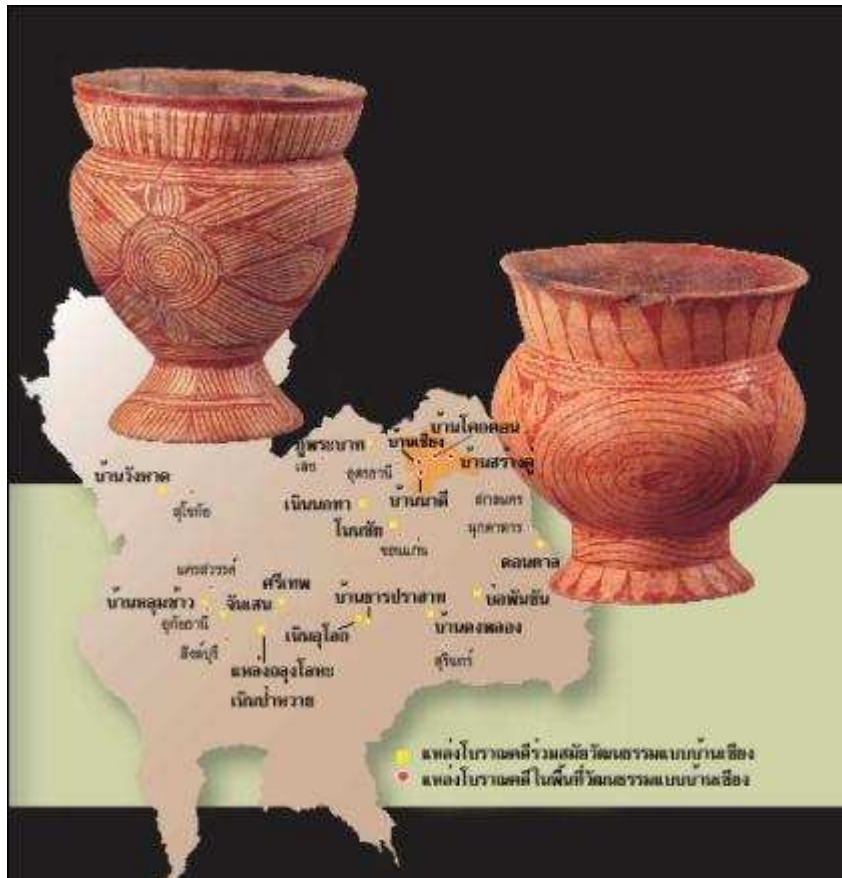
วิชาศิลปะในชีวิตประจำวัน(Art in Daily Life)

โดย

อ.สมหมาย มาอ่อน

ประวัติศาสตร์และรูปแบบศิลปกรรมในประเทศไทย

ก่อนที่อารยธรรมของอินเดีย จะได้แผ่อิทธิพลขยายเข้ามาทั้งทางศาสนาและศิลปวัฒนธรรมสู่ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เดิมทีเดียวภูมิภาคนี้ได้มีอารยธรรมในยุคก่อนประวัติศาสตร์มาแล้วหลายพันปี ตามหลักฐานที่ขุดพบโบราณวัตถุ เครื่องใช้ต่าง ๆ

แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง เป็นแหล่งโบราณคดีสำคัญแห่งหนึ่ง อยู่ที่อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี ที่ทำให้รับรู้ถึงการดำรงชีวิตในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ย้อนหลังไปกว่า 5,000 ปี ร่องรอยของมนุษย์ในประเทศไทยสมัยดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่มีพัฒนาการแล้วในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านความรู้ความสามารถหรือภูมิปัญญา อันเป็นเครื่องมือสำหรับช่วยให้ผู้คนเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตและสร้างสังคม-วัฒนธรรมของมนุษย์ได้สืบเนื่องต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน วัฒนธรรมบ้านเชียงได้ครอบคลุมถึงแหล่งโบราณคดีในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออีกกว่าร้อยแห่ง ซึ่งเป็นบริเวณพื้นที่ที่มีมนุษย์อยู่อาศัยหนาแน่นมาตั้งแต่หลายพันปีแล้ว

อินเดียได้แผ่อิทธิพลเข้ามาโดยผ่านทางการค้าขาย นักบวช อันได้แก่ ศาสนาต่าง ๆ พระพุทธศาสนาทั้ง นิกายหินยาน (เถรวาท) และนิกายมหายาน (ลัทธิอาจารย์วาท) ศาสนาฮินดูหรือศาสนาพราหมณ์ ซึ่งเคารพนับถือบูชา ในองค์พระศิวะ องค์พระวิษณุหรือพระนารายณ์และองค์พระพรหม เหล่านี้เป็นเทพเจ้าสูงสุด อีกทั้งศาสนาทั้งหมดล้วน ต่างก็นิยมทำรูปเคารพไม่ว่าจะเป็นพระพุทธรูปปฏิมาและเทวรูปปฏิมา โดยสร้างสรรค์ขึ้นตามกฎเกณฑ์แห่งประติมาณ วิทยา เช่น พระพุทธรูปลักษณะต่าง ๆ ได้ถูกกำหนดเอาไว้ในคัมภีร์มหาบุรุษลักษณะที่เขียนมาแต่สมัยอินเดียโบราณ ส่วน ใหญ่การสร้างพระพุทธรูปปฏิมาในเมืองไทยนั้น ก็ได้รับอิทธิพลดังกล่าวมาจากศิลปะอินเดียทางตอนใต้ จะยกเว้นอยู่บ้าง ในสมัยศรีวิชัย และสมัยเชียงแสน โดยเฉพาะในต้น ๆ สมัยทั้งสองนี้ ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะของอินเดียสมัยปาละ ซึ่งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย

รูปแบบของศิลปกรรมในประเทศไทยแบ่งได้ 9 สมัยด้วยกัน ดังนี้

1 สมัยโบราณวัตถุรุ่นเก่าที่ค้นพบ	
2 สมัยทวารวดี	(พุทธศตวรรษที่ 12 - 16)
3 สมัยศรีวิชัย	(พุทธศตวรรษที่ 13 - 18)
4 สมัยลพบุรี	(พุทธศตวรรษที่ 16 - 18)
5 สมัยเชียงแสน	(พุทธศตวรรษที่ 16 - 23)
6 สมัยสุโขทัย	(พุทธศตวรรษที่ 19 - 20)
7 สมัยอู่ทอง	(พุทธศตวรรษที่ 17 - 20)
8 สมัยอยุธยา	(พุทธศตวรรษที่ 20 - 23)
9 สมัยรัตนโกสินทร์	(พุทธศตวรรษที่ 24 - 25)

1. สมัยโบราณวัตถุรุ่นเก่าที่ค้นพบ

ตะเกียงโรมันสัมฤทธิ์ ค้นพบที่ตำบลพงตึก อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี เป็นหลักฐานทางศิลปวัตถุ ที่ขุดค้นพบเก่าแก่ที่สุดก่อนประมาณพุทธศตวรรษที่ 6 และคงเป็นพ่อค้าชาวอินเดียเป็นผู้นำเข้ามา และพระพุทธรูปแสดงลักษณะอิทธิพลของศิลปะสมัยอมราวดีของอินเดียอย่างชัดเจน เช่น พระพุทธรูปที่พบใน จังหวัดนครราชสีมา เพชรบุรี หรือแถบทางภาคใต้บางจังหวัดของไทย เช่น นราธิวาส เป็นต้น

พระพุทธรูปปางแสดงธรรมหรือปางประทาน
อภัยแบบอมราวดี พบที่นครราชสีมา

พระพุทธรูปอินเดียแบบคุปตะ ประทับยืน
ด้วยอาการตรึงค์ พบที่เวียงสระ อ.นาสาร จ.
สุราษฎร์ธานี

พระพุทธรูปแบบหลังคุปตะ พบที่ต.พงตึก
อ.ท่ามะกา จ.กาญจนบุรี

2. ศิลปกรรมสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12 – 16)

เป็นอาณาจักรอยู่ในดินแดนแถบภาคกลางของประเทศไทย ได้มีบันทึกของนักพรตจีนชื่อเหียนจั่ง ที่ได้จารึกแสงบุญไปศึกษาพระพุทธศาสนาที่อินเดีย กล่าวถึงดินแดนแถบนี้ ในชื่อ TO – LO – PO – TI ซึ่งก็หมายถึง ทวารวดี แล้วก็เป็นชื่อเดียวกันที่ได้จารึกเป็นภาษาสันสกฤตบนเหรียญเงินที่ได้มีการขุดพบในดินแดนดังกล่าว ในสมัยนี้นับถือพระพุทธศาสนา นิกายหินยานหรือลัทธิเถรวาท จากหลักฐานโบราณคดีได้ขุดพบพระพุทธรูปศิลปะสมัยคุปตะของอินเดียเป็นสิ่งบ่งชี้ว่า ศิลปะของอินเดียได้มีอิทธิพลเข้าสู่ดินแดนแถบนี้อย่างชัดเจน

ที่จังหวัดนครปฐม มีพุทธเจดีย์สมัยทวารวดีมากกว่าที่อื่น ถือกันว่าเป็นพุทธเจดีย์ที่เก่าแก่ที่สุดที่มีในประเทศไทย ส่วนพระพุทธรูปและเทวรูปในสมัยนี้ค้นพบทั้งที่แกะสลักด้วยหิน และการหล่อด้วยโลหะสำริด นอกจากนี้ยังมีการขุดค้นพบโบราณสถานสมัยทวารวดี ที่ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี มีหลักฐานที่ทำให้เชื่อว่าคูบัวอาจเคยเป็นเมืองสำคัญหรือเป็นราชธานีมาก่อนก็ได้ และยังมีการขุดพบศิลปโบราณวัตถุของสมัยนี้ในแหล่งอื่น ๆ อีกเช่นที่อู่ทอง กาญจนบุรี สุพรรณบุรี ลพบุรีและปราจีนบุรี

ลักษณะของพระพุทธรูปที่พบในสมัยนี้ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะสมัยอมราวดีและสมัยคุปตะของอินเดีย ลักษณะที่เด่นชัด คือมีจีวรที่เรียบบางแนบติดพระวรกาย ส่วนพระพักตร์ทำเส้นพระขนงติดต่อกัน

การก่อสร้างส่วนใหญ่สร้างพระเจดีย์เป็นสำคัญ ลักษณะทำฐานทักษิณเป็นเหลี่ยมองค์สถูปกลมเป็นทรงโอคว่ำ ตอนบนเป็นอาสน์และมียอดเตี้ย แสดงถึงอิทธิพลรูปแบบลักษณะมาจากพระสถูปเจดีย์ที่เมืองสาวัตถีของอินเดีย ส่วนยอดที่เป็นปรางค์ได้มีการสร้างเสริมขึ้นมาภายหลัง สถาปัตยกรรมที่สำคัญได้แก่ เจดีย์จุลประโทนที่จังหวัดนครปฐม วัดโขลง ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี และเจดีย์วัดกุฎีกูฏ หรือจามเทวี จังหวัดลำพูน (สมัยทวารวดีตอนปลาย)

แผนที่อาณาจักรทวารวดี

เจดีย์วัดกุฎีดอน จังหวัดลำพูน

พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

ปี 2486 มีการค้นพบเหรียญเงินที่จารึกด้วยภาษาสันสกฤต(อินเดียเหนือ) มีข้อความว่า
"ศรিতวารวดี ศวรปุณณะ"แปลว่า "พระเจ้าศรিতวารวดีผู้มีบุญอันประเสริฐ"
และนี่คือจุดเริ่มต้นของชื่อ"ทวารวดี"อันเป็นที่ยอมรับกันในประเทศไทย

ภาพธรรมจักรในสมัยทวารวดี

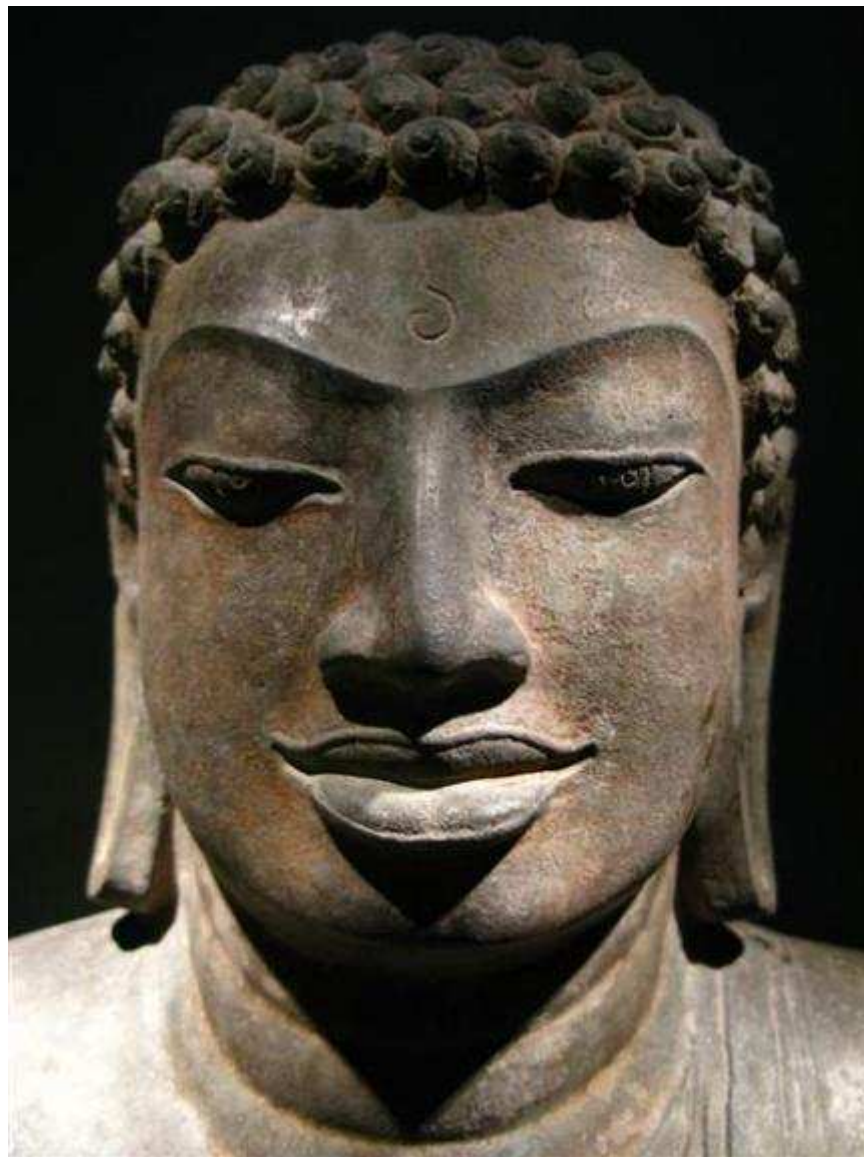
ธรรมจักรกับกวางหมอบ” นี้แสดงให้เห็นถึงการแพร่กระจายของวัฒนธรรมทวารวดี

พระพุทธรูปศิลาขาว ปางแสดงธรรม (ปฐมเทศนา) ที่พระปฐมเจดีย์ศีลปะทวารวดี

พระคันธารราษฎร์ วัดหน้าพระเมรุ
ราชการาม จ.อยุธยา เป็นพระพุทธรูป
ศิลาขนาดใหญ่ประทับนั่งห้อยพระ
บาท ศิลปะแบบทวารวดี ปางปฐม
เทศนา หน้าตักกว้าง 1.70 เมตร
ขนาดสูง 5.20 เมตร พระหัตถ์ทั้งสอง
ข้างวางคว่ำอยู่บนพระชานุ เบื้องพระ
ปฤษฎางค์มีพนักและเหนือขึ้นไปหลัง
พระเศียรมีประภามณฑลหรือรัศมี
สลักลายที่ขอบ

พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ สมัยทวารวดี

นักดนตรีสตรี 5 คนกำลังบรรเลงดนตรี

เจดีย์จุลประโทน

เจดีย์ที่วัดมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีองค์ระฆังเป็นรูปโอคว่ำ

3. ศิลปกรรมสมัยศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ 13 – 18)

พระพุทธรูปศาสนานิกายมหายานได้แพร่หลายเข้าสู่ดินแดนทางคาบสมุทรมุทภาคใต้ของไทย โดยมีเมืองสุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราชเป็นสำคัญแต่บางหลักฐานนักปราชญ์โบราณคดีกลับเชื่อว่าน่าจะมีอาณาจักรนี้อยู่แถวหมู่เกาะสุมาตรา ชวา บาหลี และบอร์เนียว แล้วจึงขยายอิทธิพลผ่านขึ้นมา มาเลเซียและรวมทั้งดินแดนอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากบันทึกของหลวงจีนอี้จิง ซึ่งเดินทางเข้ามาสืบพระพุทธรูปศาสนาที่อินเดีย ในพุทธศตวรรษที่ 13 กล่าวถึงความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรชลิไฟซี ก็หมายถึงอาณาจักรศรีวิชัยนั่นเอง

ศิลปกรรมสมัยศรีวิชัย ที่ค้นพบที่สำคัญได้แก่ รูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริด ที่พบ ณ วัดพระมหาธาตุ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นพระพุทธรูปแบบมหายาน และอีกองค์หนึ่งคือพระพุทธรูปนาคปรกทำด้วยสำริดปางมารวิชัย นอกจากนี้ยังพบพระพิมพ์ดินดิบ ซึ่งทำโดยนำเอาส่วนกระดูกพระสงฆ์ที่เคารพนับถือในสมัยนั้นได้มรณภาพแล้ว มาคลุกกับดินเหนียวแล้วทำเป็นพระพิมพ์ขึ้นมา หรือไม่ก็ทำเป็นรูปพระโพธิสัตว์และพระพุทธรูป

สถาปัตยกรรมที่สำคัญได้แก่ พุทธเจดีย์หรือเจดีย์พระบรมธาตุที่วัดพระมหาธาตุ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นเจดีย์ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับ “จันทิ” หรือ “จันติ” ของศิลปะชวาภาคกลางในอินโดนีเซีย

พระวิษณุ อิททิพลศิลปะอินเดียแบบปัลลวะ (พุทธศตวรรษที่ ๑๔) เดิมอยู่ที่เขาพระนารายณ์ อำเภอกะปง จังหวัดพังงา ต่อมาเคลื่อนย้ายไปเก็บรักษาที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช และตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๓๒ ถึงปัจจุบันจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ถลาง จังหวัดภูเก็ต

พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ศิลปะศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๓) พบที่วัดศาลาทึง อ.ไชยา
จ.สุราษฎร์ธานี

พระพิมพ์ดินดิบ ศิลปะศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๕)

พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ศิลปะศรีวิชัย อิทธิพลศิลปะอินเดีย
แบบปัลลวะ (พุทธศตวรรษที่ ๑๓ - ๑๔) พบที่ควนสราญรมย์ อ.พุนพิน
จ.สุราษฎร์ธานี เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๔

พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ศิลปะศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๔) ย้ายมาจากวัดพระบรมธาตุไชยา อ.ไชยา
จ.สุราษฎร์ธานี

พระโพธิสัตว์ปัทมปาณี (พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร) ศิลปะศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๕) พบที่วัด
พระบรมธาตุไชยา อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี

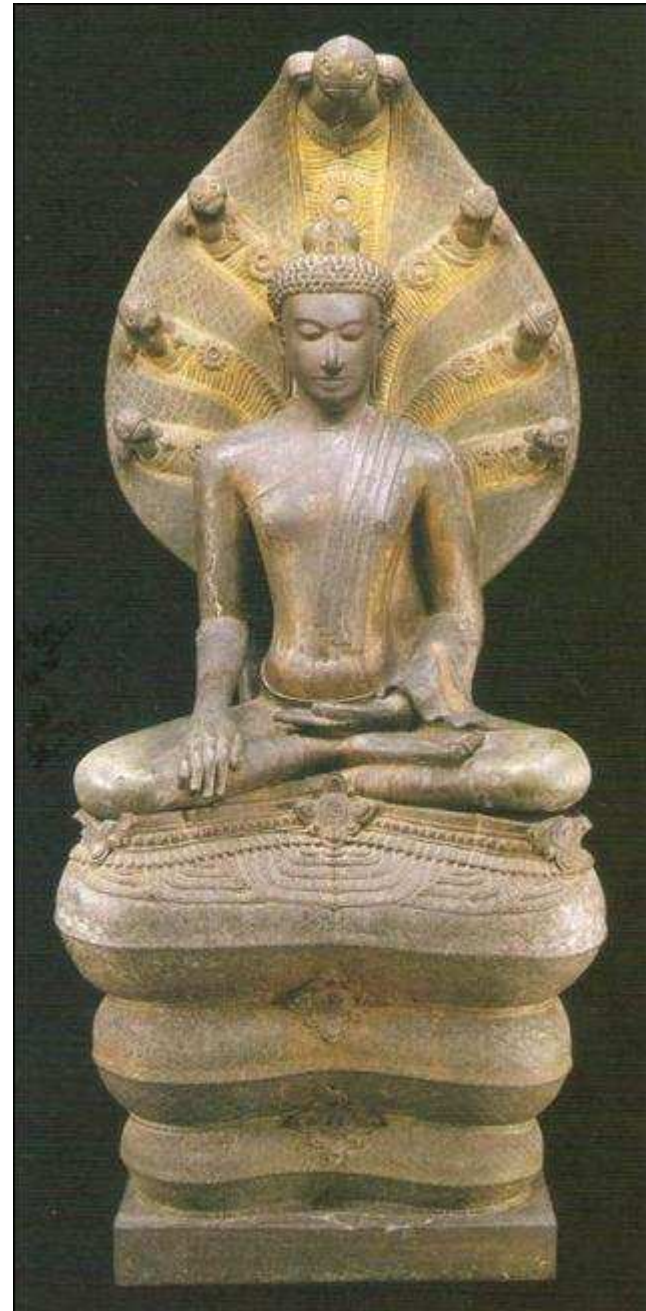

นางดารา ศิลปะศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๕ - ๑๖) พบที่บ้านหัวคู อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี

นางจันทา (ศักดิ์ของพระโพธิสัตว์วัชรสัตว์) ศิลปะศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๓ - ๑๔)

พระพุทธรูปแสดงปางมารวิชัย ภายใต้ว
พนักพานนาค ศิลปะศรีวิชัย (พ.ศ.
๑๙๒๖) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงนำมา
จากวัดเวียง อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี
ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้
ย้ายไปประดิษฐาน ณ วัดเบญจมบพิตร
ดุสิตวนาราม ภายหลังย้ายไปจัดแสดงที่
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร เมื่อ
๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๑

พระพิมพ์ดินดิบภาพพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนา ศิลปะศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๓)
พบที่ถ้ำเขากทะเล จ.พัทลุง

พระพิมพ์ดินดิบภาพพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนา ศิลปะศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๓)

สถาปัตยกรรมแบบศรีวิชัย

พระบรมธาตุไชยาที่เมืองไชยา จังหวัดสุ
ราษฎร์ธานี มีลักษณะเป็นเจดีย์หลาย
ยอด หรือเรียกว่า ยอดแซง โดยมี
ยอดสำคัญที่องค์ใหญ่อยู่ตรงกลาง
แบบเจดีย์ของชวา ซึ่งเป็นลักษณะ
เจดีย์ทรงปราสาท กล่าวคือ มี
หลังคาหลายชั้น มีซุ้มจรนำทั้งสี่ด้าน

4. ศิลปกรรมสมัยลพบุรี

ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 16-18 พระพุทธศาสนาที่นับถือกัน在地แดนภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ ไทยนั้น มีด้วยกันทั้งสองนิกาย ได้แก่ นิกายหินยาน หรือลัทธิเถรวาท อันสืบเนื่องตั้งแต่สมัยทวารวดี และนิกายมหายาน หรือลัทธิอา จาริยาวาทอันสืบเนื่องมาจากทางขอม หรือบางหลักฐานเชื่อว่าอาจจะมาจากสมัยศรีวิชัยด้วย เพราะในสมัยเดียวกันนี้ดินแดนขอมมี ความเจริญรุ่งเรืองและมีอิทธิพลมาก ดังนั้นจึงมีการแผ่อิทธิพลต่าง ๆ ทั้งศาสนาและศิลปวัฒนธรรมเข้ามาสู่ดินแดนดังกล่าว ศิลปกรรมสมัยนี้จึงได้รับอิทธิพลจากศิลปกรรมขอม ซึ่งเต็มไปด้วยแรงบันดาลใจในการสร้างงาน

ศิลปกรรมจากพระพุทธศาสนาและศาสนาฮินดูหรือพราหมณ์ มีการค้นพบศาสนสถานลักษณะศิลปกรรมขอมหลายแห่ง เช่น เทวส ถาน ปราสาทภูมิโพน จังหวัดสุรินทร์ ปราสาทเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ และที่สำคัญคือพระปรางค์สามยอด จังหวัดลพบุรี เป็นต้น

ประติมากรรมสมัยลพบุรี ส่วนมากขุดพบทางภาคอีสาน และภาคกลาง โดยเฉพาะที่จังหวัดลพบุรี พระพุทธรูปในสมัยนี้ มีลักษณะเฉพาะที่สามารถสังเกตได้คือพระพักตร์เป็นรูปเหลี่ยม พระขนงโค้งแบบปีกกา พระวรกายมีความบึกบึนแลดูเข้มแข็งมี อำนาจ แต่ก็อ่อนเอวไว้ซึ่งความนุ่มนวล ความสง่างามไว้ได้อย่างน่ามหัศจรรย์ ได้แก่ลักษณะของความสงบนิ่งที่มาจากการประสาธ นกลมกลืนกันอย่างงดงาม ในระยะหลัง พระเกตุมาลามักทำเป็นกลีบบัวซ้อนกันขึ้นเป็นชั้น ๆ มีพระรัศมีแบบบัวตูมอยู่ข้างบน เนื่อง ด้วยในสมัยนี้นับถือพระพุทธศาสนาทั้งสองลัทธินิกาย ดังนั้นพระพุทธรูปจึงมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

นิกายหินยานหรือลัทธิเถรวาท ลักษณะของพระพุทธรูป เป็นลักษณะแบบพระมนุษย์พุทธเจ้า หรือพระพุทธรูปที่ทรงเป็น มนุษย์ ส่วนนิกายมหายานหรือลัทธิเถรวาทมีความเชื่อ ความนิยมสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่อง ตามคติความเชื่อที่ว่า มีพระอานิพุทธ เจ้าประจำโลกพระองค์หนึ่งต่างหาก ฉะนั้นพระอานิพุทธเจ้าจึงต้องเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องให้แตกต่างกับพระพุทธรูปองค์อื่น ๆ จึง เรียกกันทั่วไปว่า “พระทรงเครื่อง” อย่างไรก็ตามทั้งพระพุทธรูปทั้งสองลัทธินิกาย มีทั้งที่เป็นพระพุทธรูปแกะสลักด้วยศิลาทรายหล่อ ด้วยสำริด และพระพิมพ์

สถาปัตยกรรมที่สำคัญในสมัยนี้ ได้แก่พระปรางค์สามยอด ที่จังหวัดลพบุรี ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา และ ปราสาทเมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี

พระพุทธรูปสมัยลพบุรี มีหน้าผากกว้าง
คางเป็นเหลี่ยม ปากเบะ ริมฝีปากหนา
พระขนงนูนเป็นสัน พระนาสิกโค้งและยาว
พระหनुเป็นปมป้าน ไรพระศกที่ต่อกับพระ
นลาภหนาโต อุณห์ศใหญ่เป็นรูปฝ่ามือ มี
ลวดลายคล้ายมงกุฎเทวรูป มีทั้ง
พระพุทธรูปประทับนั่งและยืน ในสมัยนี้
ชอบสร้างพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิปางนาค
ปรกกันมาก พระพุทธรูปมีทั้งหล่อด้วย
สัมฤทธิ์ และสลักด้วยศิลา สำหรับพระ
พุทธรูปที่หล่อด้วยสัมฤทธิ์มักชอบหล่อเป็น
พระพุทธรูปองค์เดียว หรือหลายองค์ อยู่
เหนือฐาน อันเดียวกันนอกจากนี้ก็ยังมีการ
โพธิสัตว์อวโลกิเตศวร หรือนางปัญญา
บาร์มี เทวรูปก็มี เช่น พระอิศวร พระ
นารายณ์ นอกจากนี้ยังมีพระพิมพ์ ทั้งที่
สร้างด้วยดินเผาและโลหะ พระพิมพ์สมัยนี้
มักมีรูปพระปรางค์ เข้ามาประกอบเสมอ

พระพุทธรูปปางนาคปรก

พระพุทธสลักหินสมัยลพบุรี

พระพุทธรูปปางประทานอภัยพระทัยยืนสมัยลพบุรี

พระพุทธรูปปางประทับยืนในท่าประทานอภัย สมัยลพบุรี

กลีบขนุนปรารงค์สลักภาพอัปสร (รูปสตรีจับปลายจีบผ้าถุงแล้วกรีดกราย) ศิลปะลพบุรี พุทธ
ศตวรรษที่ ๑๘ ถึง ๑๙ ได้จากอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

พระพุทธรูปปางสมาธินาคนคร ศิลปเขมรแบบนครวัด พุทธศตวรรษที่ 17 วัดเชิงท่า
ตำบลท่าทราย จังหวัดนนทบุรี

ทับหลัง ประติมากรรมสมัยลพบุรีแกะสลักด้วยหิน เป็นส่วนหนึ่งของสถาปัตยกรรมลพบุรี

สถาปัตยกรรมแบบลพบุรี

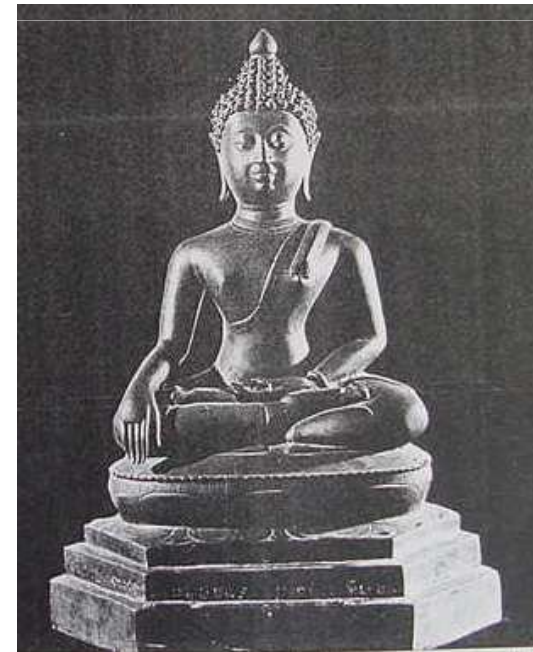

ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

5. ศิลปกรรมสมัยเชียงแสน

นับตั้งแต่ศิลปกรรมสมัยเชียงแสนเป็นต้นไป ถือกันว่าเป็นศิลปกรรมของชนชาติไทยอย่างแท้จริง ในสมัยนี้อยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16-23 มีอาณาจักรสมัยโบราณชื่ออาณาจักรล้านนา โดยมีเมืองเชียงแสนปัจจุบันอยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงรายเป็นเมืองสำคัญ นอกจากนี้ก็มีเมืองเชียงใหม่ เชียงราย เป็นต้น ศิลปกรรมสมัยเชียงแสน อาจเรียกได้อีกชื่อหนึ่งว่า “ศิลปกรรมแบบล้านนา” ลักษณะพระพุทธรูปสมัยนี้ ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปกรรมของเมืองหริภุญชัย และศิลปกรรมแบบพุกามของพม่า เข้ามาผสมผสานบ้างในบางส่วน นิยมทำเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยนั่งขัดสมาธิเพชรแลเห็นฝ่าพระบาททั้งสองข้าง ฐานมีกลีบบัวคว่ำบัวหงาย พระองค์มีวรกายอวบอ้วน พระอุระนูน ทรงห่มจีวรเฉียงเหนือรวาพระถันด้านซ้ายมีชายจีวรสั้น ตรงปลายเป็นรูปเขี้ยวตะขาบคู่ พระรัศมีหักหายเป็นรูปคล้ายดอกบัวตูมขมวดพระเกศาใหญ่ ลักษณะทรงพระพักตร์กลมอมยิ้มน้อย ๆ มีกลีบดอกบัวรองรับฐาน พระพุทธรูปดังกล่าวนี้ จัดว่าเป็นพระพุทธรูปศิลปกรรมสมัยเชียงแสนยุคต้น

ส่วนยุคหลังสามารถสังเกตได้ดังนี้ มีพระรัศมีเป็นรูปเปลวไฟ ชายจีวรยาวลงมาจรดพระนาภี ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธรูปลังกา ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 23 เนื่องด้วยดินแดนล้านนาได้ติดต่อสัมพันธ์กับดินแดนอื่น ๆ ก็ปรากฏว่าได้มีลักษณะศิลปกรรมของดินแดนเหล่านั้น เช่น สุโขทัย อโยธยา พุกาม (พม่า) และล้านช้าง เข้ามามีอิทธิพลอยู่บ้างในพระพุทธรูปสมัยเชียงแสนชั้นหลัง ๆ ส่วนใหญ่พระพุทธรูปสมัยนี้หล่อด้วยสำริด

สถาปัตยกรรมสมัยเชียงแสน โบสถ์ วิหาร มีลักษณะโครงสร้างของอาคารหลังคาบงบอกถึงเอกลักษณ์ไทยชัดเจน หากแต่สถูปหรือพุทธเจดีย์ต่างก็ได้รับอิทธิพลของรูปแบบจากหลายแหล่งด้วยกัน เช่นที่สถูปเจดีย์ของวัดเจ็ดยอด จังหวัดเชียงใหม่ได้รับอิทธิพลจากสถูปเจดีย์พุทธคยา ประเทศอินเดียและส่วนมากเจดีย์ทั่ว ๆ ไป รับอิทธิพลจากเจดีย์ทรงระฆังคว่ำของศิลปกรรมแบบลังกา หรือพระพุทธรูปศาสนาลัทธิลังกาวงศ์

นอกจากนี้ยังปรากฏว่ามีภาพปูนปั้นลักษณะลอยตัว ที่ถือกันว่ามีความงดงามของศิลปกรรมสมัยเชียงแสน ได้แก่ งานประติมากรรมปูนปั้นหัวพญานาค เชิงบันไดที่วัดเจดีย์หลวงและวัดอุโมงค์ จังหวัดเชียงใหม่

สถาปัตยกรรมที่สำคัญในสมัยนี้ ได้แก่ โบสถ์วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่, เจดีย์เหลี่ยมในวัดพระธาติหริภุญไชย จังหวัดลำพูน และพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น

ประติมากรรมเชียงแสน รุ่นที่ 1 เป็น
พระพุทธรูปที่มีพระรัศมีเป็นดอก
บัวตูมหรือลูกแก้ว ขมวดพระเกศา
ใหญ่ พระพักตร์กลมอมยิ้ม พระหนุ
(คาง) เป็นปม พระองค์อวบอ้วน
พระอุระนูนและกว้าง คุดหน้าอกถึงห้
ชายจีวรเหนือพระอังสาซ้ายส้นปลาย
มีแฉกเป็นเขี้ยวตะขาบ
ชอบทำปางมารวิชัยและขัดสมาธิเพชร
(แลเห็นฝ่าพระบาททั้ง 2 ข้าง) และ
ที่ฐานจะทำเป็นรูปบัวคว่ำและบัว
หงาย เป็นพระพุทธรูปที่มีอิทธิพล
แบบปาละของอินเดีย

พระพุทธรูปเชียงแสนสิงห์ ๑

ประติมากรรมเขียนแสง รุ่นที่ 2
หรือเรียกว่าเขียนแสงรุ่นหลังหรือ
เขียนใหม่ เป็นพระพุทธรูปที่ได้รับ
อิทธิพลจากศิลปะสุโขทัย มีลักษณะ
ที่สังเกตได้คือ พระรัศมี เป็นดอก
บัวตูมที่สูงขึ้น บางครั้งก็เป็นเปลว
แบบสุโขทัย ขมวดพระเกศาเล็ก
พระวรกาย บางองค์ก็อวบอ้วนและ
พระอุระนูน แต่มีชายจีวรยาวลง
มาถึงพระนาภี ชอบทำนั่งขัดสมาธิ
ราบ ประติมากรรมรูปปั้นรูปเทวดา
และนางฟ้า ที่ประดิษฐานเจดีย์ วัด
เจ็ดยอด (ภาพล่าง) สร้างในสมัย
พระเจ้าติโลกราช มีทรวดทรง
เช่นเดียวกับพระพุทธรูปเขียนแสง
รุ่น 2 ซึ่งนับว่าเป็นประติมากรรมที่
งดงามมากอีกแห่งหนึ่ง

สถาปัตยกรรมแบบเชียงแสน

วัดเจ็ดยอด จังหวัดเชียงใหม่

6. ศิลปกรรมสมัยสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ 19 – 20)

ก่อนที่จะพบนครศรีอินทราทิตย์จะได้สถาปนาราชวงศ์พระร่วงขึ้นปกครองอาณาจักรสุโขทัย มีหลักฐานอันเชื่อได้ว่าสุโขทัยเคยยิ่งใหญ่ และมีอำนาจมาก่อน อีกทั้งยังมีงานศิลปกรรมของอาณาจักรที่ล้ำเลิศสูงส่งมาก่อน เช่นปรางค์ที่วัดพระพายหลวง เป็นลักษณะศิลปกรรมไทยผสมขอม หรืออาจร่วมสมัยกับศิลปกรรมแบบบาเยนของขอมในสมัยนั้น

วัดพระพายหลวง

ราชธานีสุโขทัย เริ่มขึ้นประมาณ พ.ศ.1778 มีพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ เป็นพระปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์พระร่วง ต่อมาก็มีพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้แผ่ขยายอาณาจักรออกไปได้ดินแดนใกล้เคียงอีกมาก และได้มีพระมหากษัตริย์สืบราชสมบัติต่อมาอีกจนถึง พ.ศ.1920 เป็นสมัยที่อาณาจักรกรุงศรีอยุธยา กำลังเจริญรุ่งเรืองและมีอำนาจมากได้รวมเอาสุโขทัยเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งส่วนเดียวกัน

ในสมัยสุโขทัยได้เคารพนับถือเลื่อมใสในพระพุทธศาสนานิกายหินยานหรือเถรวาทลัทธิลังกาวงศ์ ศิลปกรรมสมัยสุโขทัย ถือกันว่าเป็นยุคเจริญสูงสุดยุคหนึ่งของศิลปกรรมไทยแล้วก็มีครบทุกประเภทในสาขาทัศนศิลป์ ได้แก่งานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และศิลปประยุกต์

พระพุทธรูปสมัยสุโขทัยแบ่งออกเป็น 4 หมวด คือ

1. หมวดใหญ่
2. หมวดกำแพงเพชร
3. หมวดพระพุทธรชินราช
4. หมวดเบ็ดเตล็ด หรือ หมวดวัดตระกวน

หมวดใหญ่ มีพระพักตร์รูปไข่
พระขนงโก่ง พระนาสิกงุ้ม ไม่มีไร
พระศก ถ้ามีก็เป็นเส้นสั้น ๆ ไม่นูน
ขึ้นมากนัก พระโอษฐ์อมยิ้ม รัศมี
เป็นเปลว พระอังสาใหญ่ บั้น
พระองค์เล็ก พระองค์อ่อนช้อย งาม
สง่า จีวรไม่แข็งกระด้าง ครองจีวร
ห่มเฉียง ชายจีวรยาวลงมาถึงพระ
นาภี ปลายเป็นลายจีวรตะขาบ ชอบ
ทำปางมารวิชัยประทับนั่งขัดสมาธิ
ราบ ฐานเป็นหน้ากระดานเกลี้ยง
พระพุทธรูปหมวดใหญ่จัดว่า เป็น
แบบสุโขทัยแท้ พบมากที่สุด และมี
พุทธลักษณะงดงามเป็นเยี่ยม

พระพุทธรูปสำริด ปางมารวิชัย

หมวกกำแพงเพชร แบบนี้รูปร่างหน้าตาดีกว่าหมวกใหญ่ พระพักตร์ตอมนบกว้าง พระหนุเสียม

หมวดพระพุทธชินราช พระพักตร์รูปไข่ค่อนข้างกลม พระปรางค่อนข้างอวบ พระอาการสงบ
เสถียร พระองค์แข็งแรงมากกว่าอ่อนช้อย ค่อนข้างอวบอ้วน นิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่มีปลายเสมอกัน เช่น พระพุทธ
ชินราชที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก

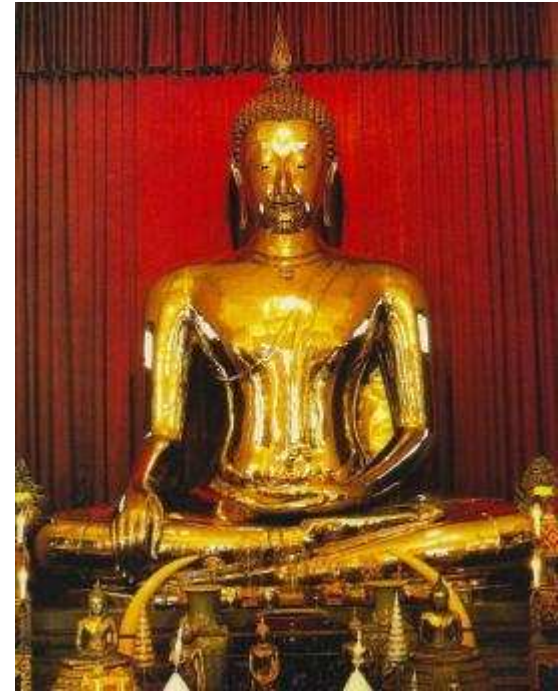
พระพุทธชินราช เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยสำริด ปางมารวิชัย ศิลปะสุโขทัยตอนปลาย สร้างขึ้นในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พญาลิไท) พร้อมกับพระพุทธรูปสี่หลักกับพระศรีศาสดา ในการเททองปรากฏว่าหล่อได้สำเร็จเพียงสององค์ ส่วนพระพุทธชินราชทองหล่อไม่ตลอด ต้องทำพิมพ์หล่อใหม่ถึงสามครั้ง ครั้งสุดท้ายพระอินทร์ได้แปลงกายเป็นชีปะขาวมาช่วยเททองหล่อ จึงหล่อได้เสร็จสมบูรณ์

พระพุทธชินราชเป็นองค์พระประธานวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นพระพุทธรูปที่มีพระพุทธรูปลักษณะทั้งดงาม เส้นรอบนอกพระวรกายอ่อนช้อย พระพักตร์ค่อนข้างกลม พระขนงโก่ง พระเกศมาเป็นรูปเปลวเพลิง ปลายนิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่ยาวเสมอกัน ชุ่มเรือนแก้วทำด้วยไม้แกะสลัก สร้างในสมัยอยุธยา

หมวดเบ็ดเตล็ด หรือ หมวดวัดตะ
กวน พระพุทธรูปหมวดนี้มีอิทธิพลสมัย
เชียงแสนมาก คือมีรัศมีเป็นดอกบัวตูม ชาย
จีวรหรือสังฆาฏิสั้น พระนลาฏแคบ จาน
ประดับด้วยกลีบบัว พระพุทธสิหิงค์ก็
ได้มากจากเกาะลังกา ในสมัยพ่อขุน
รามคำแหง แต่ลักษณะฝีมือช่างเป็นศิลปะ
ไทยปนลังกา อาจจะเป็นเพราะเดิมสูญ
หายไป จึงหล่อขึ้นมาใหม่ หรือถูกขัดแต่ง
จนกลายเป็นพระพุทธรูปแบบฝีมือไทย
พระพิมพ์มีทั้งทำด้วยดินเผาและโลหะ แต่
ชอบทำพระปางลีลามาก และชอบทำพระ
ประทับนั่งหลาย ๆ สิบองค์ในแผ่นพิมพ์อัน
เดียวกัน เรียกว่า พระกำแพงห้าร้อย
นอกจากนี้ก็ยังมียศในศาสนาพราหมณ์
คือ พระอินทร์ และพระนารายณ์

ความหมายที่สำคัญของพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย ซึ่งถือกันว่าเป็นยุคทองของศิลปกรรมไทยสมัยหนึ่ง มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนเอง มีความงดงามที่เรียบง่ายหากแต่แฝงไว้ซึ่งอุดมคติอันสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือเป็นพระพุทธรูปที่มีพระพุทธรูปลักษณะในภาวะโลกุตระ (อยู่เหนือหรือพ้นระดับโลกียะโดยสิ้นเชิง) มีพระพักตร์นิ่งสงบ มีรอยยิ้มเล็กน้อย ที่ฝ่าพระบาทเรียบเสมอกัน มีสันพระบาทยาว พระอุระเหมือนราชสีห์ พระกรยาว ปลายนิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่เสมอกัน และพระเศียรทรงอุณhitเป็นรูปโป่ง มีเปลวพระรัศมีอยู่เหนือศีรษะ

ในสมัยสุโขทัยได้มีการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังไว้ตามศาสนสถาน เช่นภาพจิตรกรรม
ฝาผนังในพระเจดีย์วัดเจติยเจ็ดแถว มีรูปแบบตามอุดมคติ เขียนเส้นรอบนอกได้อย่างอ่อนช้อยงดงาม ส่วนใหญ่
ใช้สีจำนวนน้อยเพียงไม่กี่สี เช่น ขาว เหลือง แดง ดำ เท่านั้น เป็นสีเอกรงค์ หรือสีวรรณะเดียว เป็นภาพที่เขียน
เล่าเรื่องของอดีตพระพุทธเจ้าทั้งหลายแต่ปัจจุบันนี้ภาพเหล่านั้นชำรุดเสียหายหมดแล้ว แต่ก็ยังดีที่
ศาสตราจารย์เพื้อ หริพิทักษ์ ได้ทำการคัดลอกภาพจิตรกรรมดังกล่าวเอาไว้เป็นหลักฐานแล้ว

จิตรกรรมภาพจำหลักลายเส้น สมัยสุโขทัย

สถาปัตยกรรมสมัยสุโขทัย แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของศิลปะหลายแบบ เช่น เจดีย์ทรงระฆังคว่ำ หรือทรงลังกาได้รับอิทธิพลจากลังกา ดังตัวอย่างที่เจดีย์วัดช้างล้อม ส่วนเจดีย์รายที่วัดเจดีย์เจ็ดแถวนี้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของรูปแบบศิลปกรรมของลังกาผสมกับของศรีวิชัย และสำหรับเจดีย์ที่แสดงถึงความเป็นศิลปกรรมแบบสุโขทัยแท้ ๆ นั้นจะมีเป็นฐานสี่เหลี่ยมซ้อนกันขึ้นไป 3 ชั้น แล้วถึงองค์พระเจดีย์เป็นเหลี่ยมยอดมีทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ หรือดอกบัวตูม เช่นที่วัดมหาธาตุ จังหวัดสุโขทัย

นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลของศิลปกรรมแบบลพบุรีอยู่ด้วย เช่นพระปรางค์วัดพระพายหลวง และพระปรางค์วัดศรีสวาย เป็นต้น โดยทำขึ้นตามคติความเชื่อทางพุทธศาสนานิกายมหายานที่รับมาจากสมัยลพบุรี

เจดีย์พุ่มข้าวบิณฑ์ ก่อด้วยอิฐ
พระศรีมหาธาตุ จังหวัดสุโขทัย

ลักษณะเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์
(ยอดดอกบัวตูม)

ประติมากรรมนูนสูงตกแต่งสถาปัตยกรรม วัดตระพังทอง ปางเสด็จจากดาวดึงส์

พระอจนะ ภายในมณฑปวัดศรีชุม อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์” เป็นเจดีย์แบบสุโขทัยที่ไม่มีปรากฏที่ใดมาก่อน มีลักษณะฐาน
สูงย่อมุมไม้ ๒๐ ที่สำคัญคือ องค์ระฆังทำเป็นรูปดอกบัวตูมหรือพุ่มข้าวบิณฑ์

เจดีย์ได้รับอิทธิพลจากเจดีย์ลังกา คือ เจดีย์ทรงระฆังกลม ที่ฐานเจดีย์มีรูปช้างล้อมรอบ เช่น เจดีย์
วัดช้างล้อม ที่อำเภอศรีสัชนาลัย สุโขทัย จัดเป็นเจดีย์ที่งดงามที่สุดองค์หนึ่งของสมัยสุโขทัย

วัดช้างล้อม

7. ศิลปกรรมสมัยอุทอง (พุทธศตวรรษที่ 17 – 20)

ในขณะที่เกิดมีศิลปะเชียงแสนขึ้นทางภาคเหนือสุดของประเทศไทยและศิลปะสุโขทัยทางภาคเหนือตอนล่าง ทางภาคกลางของประเทศไทยก็เกิดมีศิลปะแบบหนึ่งขึ้น คือศิลปะแบบอุทอง ทางภาคกลางของประเทศไทยเคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรทวารวดีและต่อมาก็ถูกพวกขอมเข้าครอบครอง ศิลปะอุทองจึงได้รับอิทธิพลจากที่ต่างๆมาผสมกัน เนื่องจากยังไม่ทราบถึงประวัติศาสตร์ของสมัยนี้แน่ชัด บางท่านเสนอควรเรียกว่าศิลปะอโยธยาเพราะเชื่อว่ามีเมืองอโยธยาตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของพระนครศรีอยุธยา และสร้างมาก่อนการตั้งพระนครศรีอยุธยา บางท่านก็เสนอว่าควรเรียกว่าสกุลช่างสุพรรณบุรี – สรรค์บุรี เพราะเชื่อว่าพระพุทธรูปแบบอุทองได้ค้นพบมาก ณ ที่สองแห่งนี้

พระพุทธรูปแบบอุททอง มีไรพระศก ชายจีวรหรือสังฆาฏิตัดเป็นเส้นตรง ประทับขัดสมาธิราบ ปางมารวิชัยและมีฐานเป็นหน้ากระดานแอ่นเป็นร่องเข้าข้างใน อันเป็นอิทธิพลศิลปะทวาราวดี และขอมผสมกัน โดยมักมีรัศมี เป็นรูปบัวตูม

พระพุทธรูปอุ้มทอง ที่ได้รับทั้ง
อิทธิพลศิลปะขอมหรือลพบุรี จะมี
รัศมี เป็นเปลว และถึงแม้จะ
ได้รับอิทธิพลศิลปะสุโขทัยเข้ามา
ปนอยู่มาก แต่พระพุทธรูปก็ยังคงมี
ไรพระศก และฐานเป็นหน้า
กระดานแอ่นเป็นร่องเข้าข้างใน

พระวรกายดูสง่า พระพักตร์ขรึม ดูเป็นรูปเหลี่ยม คิ้วต่อกันไม่โค้งอย่างสุโขทัยหรือเชียงแสน พระศกนิยมทำเป็นแบบหนามขนุน มีไรพระศก สันมาถิยาวจรดพระนาภี ปลายตัดตรง พระเกตุมาลาทำเป็นทรงแบบฝาชี รับอิทธิพลศิลปะลพบุรี แต่ยุคต่อมาเป็น แบบเปลวเพลิงตามแบบ ศิลปะสุโขทัย

พระพุทธรูปสำริด อุทอง ปางลีลา

หลวงพ่อโตวัดป่าเลไลยก์ ปางปฐมเทศนา

8. ศิลปกรรมสมัยอยุธยา (พุทธศตวรรษที่ 20 – 23)

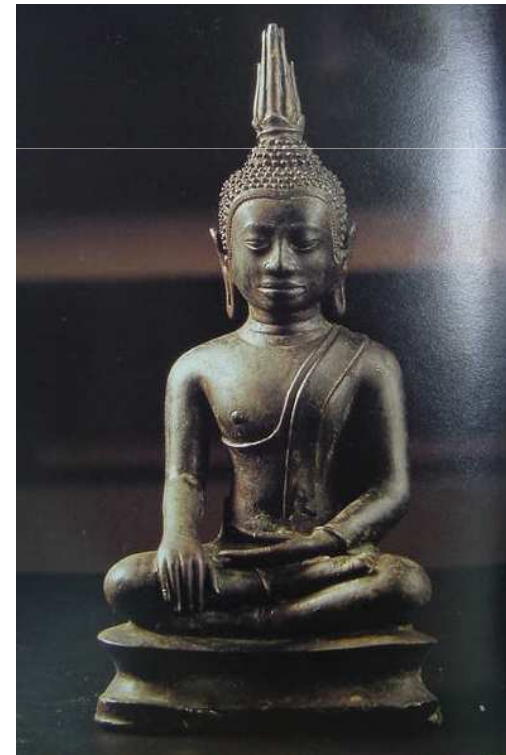
กรุงศรีอยุธยาได้รับการสถาปนาขึ้นในปี พ.ศ.1893 โดยพระเจ้าอู่ทอง ดินแดนที่เคยเป็นที่ตั้งกรุงศรีอยุธยานั้น เคยมีความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนา ทั้งนิกายหินยานจากสมัยทวารวดี และนิกายมหายานจากชนชาติขอม หรือสมัยลพบุรีมาก่อน ครั้นชนชาติไทยได้สถาปนาเป็นใหญ่สร้างกรุงศรีอยุธยาปกครองดินแดนนี้ ก็เคยหันกลับมาเคารพนับถือพระพุทธศาสนา นิกายหินยาน หรือลัทธิเถรวาทแบบลังกาวงศ์อีกครั้งหนึ่ง นับตั้งแต่นั้นมาก็กลายเป็นพระพุทธศาสนาประจำชนชาติไทยสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

เนื่องด้วยชนชาติไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยามีความใกล้ชิดคุ้นเคยกับชนชาติขอมมากกว่าจากคนไทยด้วยกันที่สุโขทัย จึงมีบางอย่างหลายประการที่ได้รับอิทธิพลของศิลปวัฒนธรรม ภาษา ประเพณี และแนวคิดการปกครองบางอย่างจากชนชาติขอม หรือสมัยลพบุรีค่อนข้างมากกว่าสุโขทัย อย่างไรก็ตามในสมัยต่อมารูปแบบศิลปกรรมสมัยอยุธยา ก็ปรากฏว่าได้รับเอาอิทธิพลจากสมัยสุโขทัยเข้ามาผสมผสานไม่น้อยด้วยเช่นกัน

การแบ่งยุคงานศิลปกรรมสมัยอยุธยา สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ยุคด้วยกันคือ

1. ยุคแรก นับตั้งแต่สมัยพระเจ้าอู่ทองผู้ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยา (ในปี พ.ศ.1893)

มาถึงยุครัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ.2031) ลักษณะเด่นของงานศิลปกรรมมีทั้งพระพุทธรูป และพระพุทธรูปเจดีย์ ล้วนแล้วปรากฏให้เห็นถึงศิลปกรรมแบบขอมหรือลพบุรีมากกว่าทางสุโขทัย เช่น พระพุทธรูปมีลักษณะผสมผสานกันระหว่างศิลปกรรมสมัยทวารวดีกับสมัยลพบุรี โดยลักษณะมีไรพระศก มีพระรัศมีบนพระเศียรเป็นดอกบัวตูม ส่วนชายจีวรหรือสังฆาฏิตัดเป็นเส้นตรง มีฐานประทับเรียกว่าฐานหน้ากระดาน โดยมากนิยมสร้างปางมารวิชัย

2. ยุคที่ 2

เป็นยุคหลังจากที่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้เสด็จไปประทับเสวยราชสมบัติที่พิษณุโลก และได้ทรงออกผนวชชั่วคราว เช่นเดียวกับพระมหาธรรมราชาพญาลิไท สมัยสุโขทัย ฉะนั้นจึงมีความเกี่ยวข้องกับทางสุโขทัย มากขึ้น ในทางรูปแบบศิลปกรรมก็เช่นเดียวกัน เช่นพระเจดีย์ขนาดใหญ่ทั้ง 3 องค์ที่วัดศรีสรรเพชร แสดงว่าได้รับอิทธิพลสถาปัตยกรรมเจดีย์ทรงระฆังคว่ำตามลักษณะศิลปกรรมสมัยสุโขทัย (ลังกาวงศ์) ซึ่งต่อมาก็เป็นแรงบันดาลใจให้ช่างกรุงศรี-อยุธยาได้คิดแบบทรงระฆังที่เป็นเหลี่ยมที่เรียกกันว่าเจดีย์ย่อมุม ที่ถูกต้องควรจะเรียกว่าเจดีย์เพิ่มมุมมากกว่า เช่น เจดีย์พระศรีสุริโยทัย พระนครศรีอยุธยา และพระพุทธรูปประทับยืน ซึ่งเรียกว่าพระศรีสรรเพชร ซึ่งหล่อด้วยสำริดก็ถ่ายรูปแบบมาจากพระพุทธรูปสุโขทัยด้วยเช่นกัน

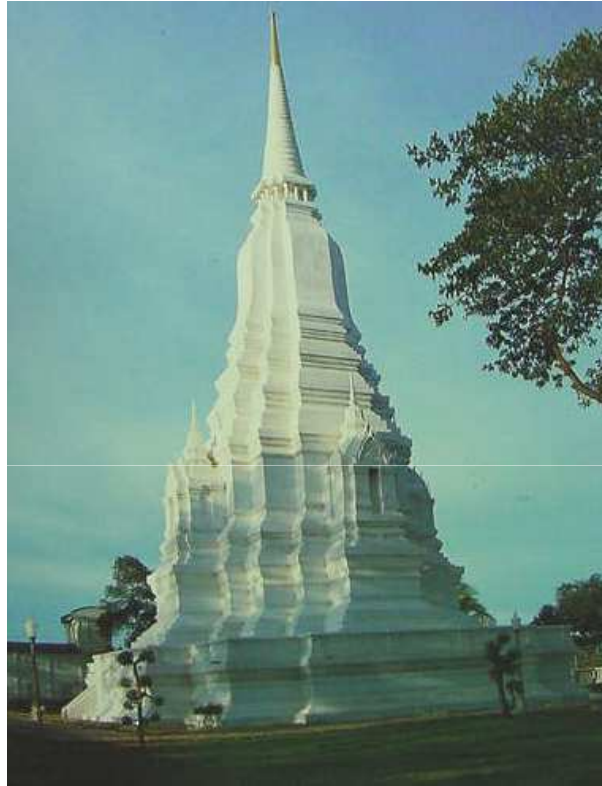
พระพุทธรูปทรงเครื่องใหญ่ ปางห้ามสมุทร

พระพุทธรูปทรงเครื่องน้อย ปางห้ามญาติ

เจดีย์วัดพระศรีสรรเพชญ์(ทรงระฆัง)

เจดีย์ศรีสุริโยทัย(เพิ่มมุมไม้สิบสอง)

เจดีย์ทรงเครื่อง วัดสามพิหาร

3. ยุคที่ 3 เป็นยุคตั้งแต่พระเจ้าปราสาททองลงมาจนถึงยุคพระเจ้าท้ายสระได้หันกลับมานิยมสร้างเจดีย์ตามแบบอย่างอิทธิพลศิลปกรรมชนชาติขอมกันอีก เป็นเพราะเมืองเขมรได้ตกมาเป็นเมืองขึ้นของไทย ตั้งแต่ยุคสมเด็จพระนเรศวรที่ผ่านมา เช่นพระปรางค์องค์ใหญ่ที่วัดชัยวัฒนาราม ส่วนพระพุทธรูปซึ่งเคยนิยมปั้นแล้วก็หล่อด้วยโลหะสำริดก็กลับทำขึ้นด้วยการแกะสลักศิลาทราย ซึ่งเป็นอิทธิพลศิลปกรรมจากนครวัด นครธมของขอมนั่นเอง ซึ่งดูแล้วก็งดงามสู้ยุคก่อนไม่ค่อยได้

4. ยุคที่ 4 นับตั้งแต่รัชกาลของสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ เรื่อยมาจนกระทั่งสูญเสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่พม่าในปี พ.ศ.2310 แม้จะทรงโปรดให้มีการสร้างวัดขึ้นใหม่บ้าง แต่โดยส่วนมากแล้วจะเน้นการบูรณะวัดเก่า ๆ กันมากกว่า ตลอดจนได้ส่งช่างกรุงศรีอยุธยาขึ้นไปทำการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดทางภาคเหนือ เช่นวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พิษณุโลกและพระปรางค์ที่สุวรรณคโลก สุโขทัย เป็นต้น

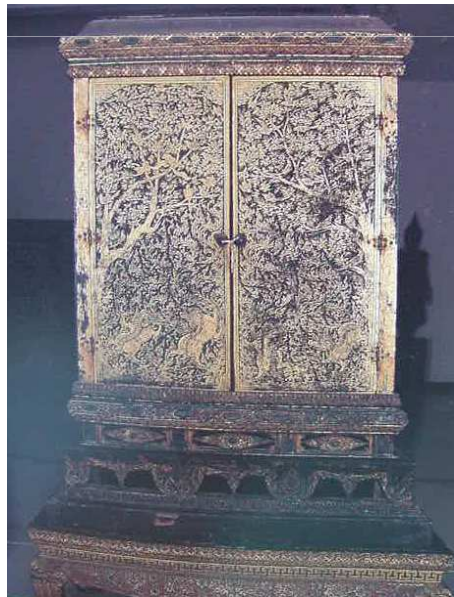
ในช่วงปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา การสร้างพระพุทธรูปได้รับอิทธิพลจากศิลปกรรมสมัยสุโขทัยก็คือ ที่เหนือพระเศียรพระพุทธรูปมีพระรัศมีเป็นรูปเปลว แล้วก็พัฒนาให้เกิดความงามตามแบบสมัยสุโขทัยมากขึ้นตามลำดับ พระพักตร์กลมรูปไข่ เส้นรอบนอกรูปทรงองค์พระพุทธรูปมีความงดงามอ่อนช้อย จนในที่สุดก็ถือกันว่าเป็นพระพุทธรูปสมัยอยุธยาอย่างแท้จริง

ที่พิเศษไปกว่านั้นสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย มีความนิยมในการสร้างพระพุทธรูปแบบทรงเครื่องกันมาก ทั้งทรงเครื่องใหญ่และทรงเครื่องน้อย ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากศิลปกรรมสมัยเชียงแสน (ล้านนา) ตัวอย่างพระพุทธรูปทรงเครื่องที่สำคัญ ได้แก่พระพุทธรูปประธานในพระอุโบสถที่วัดหน้าพระเมรุ จังหวัดอยุธยาเป็นปางมารวิชัย ขนาดใหญ่แลดูงดงามอย่างยิ่ง แต่ก็แฝงไว้ด้วยอำนาจอันน่าเกรงขามอย่างยิ่ง แสดงลักษณะคติความเชื่อความเคารพนับถือในพระศรีอาริยมฤตไตร ซึ่งจะมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตกาล

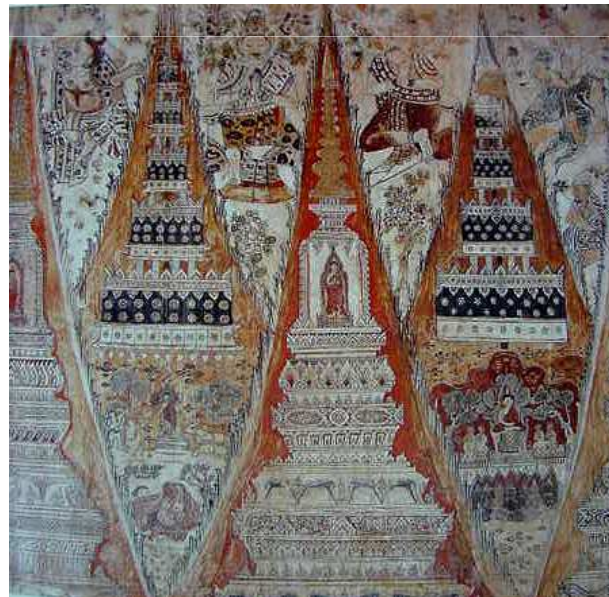
ส่วนงานจิตรกรรมในสมัยอยุธยานับได้ว่าเป็นศิลปกรรมที่เต็มไปด้วยคุณค่าทางความงามทั้งรูปแบบและเนื้อหาเป็นอย่างยิ่ง ในช่วงต้น ๆ สมัยอยุธยาได้รับอิทธิพลจากรูปแบบจิตรกรรมของสมัยสุโขทัย และมีอิทธิพลจากจิตรกรรมของจีนอยู่บ้างในบางส่วน แต่น่าเสียดายอย่างมากที่จิตรกรรมส่วนใหญ่ได้ชำรุดเสียหายไปหลายต่อหลายแห่งแล้ว จะมีเหลือให้ได้ศึกษากันต่อมาก็คือที่กรุผนังในพระปรางค์ วัดราชบูรณะ จังหวัดอยุธยา และที่ภายในพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม กับวัดเกาะแก้วสุธาราม จังหวัดเพชรบุรี

ลักษณะงานจิตรกรรมในยุคต้นสมัยกรุงศรีอยุธยา นิยมใช้สีเอกรงค์ หรือสีวรรณะเดียว เช่น สีดำ แดง เหลือง และขาว และมีการปิดทองลงไปในส่วนที่สำคัญ เช่น ที่กรุผนังในพระปรางค์วัดราชบูรณะ ต่อมาในยุคปลายมีการเพิ่มจำนวนสีมากกว่าเดิม เรียกว่าสีพหุรงค์ มีลักษณะศิลปกรรมของจีนเข้ามาผสมผสาน เช่น ลักษณะการเขียนภูเขา ต้นไม้และน้ำ ดัดแปลงไม่เหมือนจริงตามธรรมชาติ ส่วนลักษณะรูปบุคคลมีอิทธิพลทางศิลปกรรมของอินเดียและสมัยสุโขทัย โดยตรงนั้นก็น่าจะกลับรับมาจากอิทธิพลของภาพเขียนจีน

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ยังมีงานจิตรกรรมที่นับว่ายอดเยี่ยมด้วยรูปแบบและเนื้อหา โดยฝีมือช่างชั้นครูจริง ๆ ได้แก่ ผลงานจิตรกรรมลายรดน้ำ ลงรักปิดทองประดับตู้พระไตรปิฎก เป็นภาพสิ่งสราสร้างน้อยใหญ่ในป่าหิมพานต์ เช่น ผลงานจิตรกรรม ฝีมือครูช่างวัดเชิงหวาย เป็นต้น

ลายรดน้ำตู้พระธรรม ฝีมือครูวัดเชิงหวาย

จิตรกรรมฝาผนัง วัดเกาะแก้วสุทธาราม เพชรบุรี

ลายรดน้ำสมัยอยุธยา

พระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะอยุธยา ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ส่วนฐานนิยมทำภาพเล่าเรื่อง
มารผจญ ประกอบด้วยรูปแม่พระธรณี บีบน้ำจากนมมวย พระยามารและบริวารอยู่เบื้องล่าง

พระพุทธรูปในสมัยพระเจ้าปราสาททองและพระนารายณ์มหาราช มักจะมีพระเนตรและพระ
โอษฐ์เป็นขอบสองชั้น หรือไม่ก็มีพระมัสสุเล็ก ๆ อยู่เหนือพระโอษฐ์

รูปเทวดาจำหลัก ศิลปะสมัยอยุธยา (บานประตูวัดพระศรีสรรเพชญ์)

พระพุทธรูปทรงเครื่อง นิยมทำกันมากในปลายสมัยอยุธยาที่เรียกว่า พระทรงเครื่องใหญ่ และทรงเครื่องน้อย โดยเฉพาะพระทรงเครื่องน้อยจะมีกรรเจียก ยื่นเป็นกรีบออกมาเหนือ ใบพระกรรณ ด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นลักษณะแบบอยุธยาอย่างแท้จริง

พระพุทธนิมิตรวิจิตมารโมลีศรีสรรเพชญบรมไตรโลกนาถ เป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องใหญ่
ประดิษฐานอยู่ที่วัดหน้าพระเมรุ

8. ศิลปกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ (พุทธศตวรรษที่ 24 – 25)

ในปี พ.ศ.2310 กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า จนกลายเป็นสภาพเสียหายนับเป็นจนยากแก่การที่จะฟื้นฟูให้เป็นราชธานีได้อีกครั้ง คนไทยซึ่งนำโดยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี จึงถอยร่นมาตั้งกรุงธนบุรีเป็นราชธานี เป็นเวลา 15 ปี ต่อมาในปี พ.ศ.2325 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ทรงเกลี้ยกล่อมราชสมบัติ สถาปนาราชวงศ์จักรี จึงโปรดให้สร้างกรุงรัตนโกสินทร์หรือกรุงเทพมหานครเป็นราชธานีของประเทศไทยต่อไป

โดยการก่อสร้างพระราชวังหรือวัดวาอารามต่าง ๆ ทรงโปรดให้สืบทอดรูปแบบศิลปวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ มาจากราชธานีเดิม เช่น ชื่อพระที่นั่ง พระราชวัง หรือชื่อวัดวาอารามต่าง ๆ เป็นต้น

งานสถาปัตยกรรมที่นิยมก่อสร้างกันในสมัยรัชกาลที่ 1, 2 และ 3 มักสร้างเป็นพระปรางค์ พระเจดีย์ รูปทรงเหลี่ยม เช่นที่พระปรางค์วัดระฆังโฆสิตาราม, เจดีย์พระศรีสรรเพชญดาญาณ วัดเชตุพนฯ (วัดโพธิ์) และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) ส่วนพระปรางค์ที่วัดอรุณราชวราราม (วัดแจ้ง) ได้ก่อสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 แต่มาเสร็จในรัชกาลที่ 3 ถือว่าเป็นพระปรางค์ที่มีความวิจิตรสง่างามเป็นอย่างยิ่ง

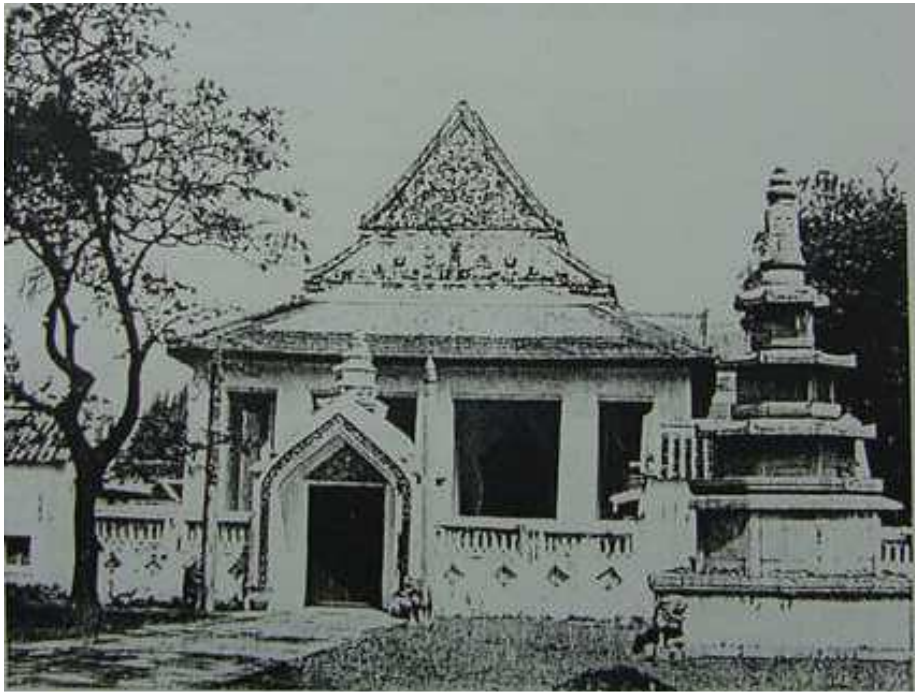
เจดีย์ย่อมุม วัดเชตุพนฯ (วัดโพธิ์)

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

พระปรางค์วัดระฆังโฆสิตาราม

พระอุโบสถ วัดราชโอรส

พระอุโบสถ วัดราชโอรสปัจจุบัน

ในสมัยรัชกาลที่ 3 และที่ 4 กลับหันมานิยมก่อสร้างเจดีย์ทรงลังกาหรือทรงระฆังคว่ำตามแบบอิทธิพลสมัยสุโขทัย นอกจากนี้อิทธิพลการก่อสร้างรูปแบบศิลปกรรมจีนก็เข้ามา ส่วนผสมผสานประยุคต์เข้ากับสถาปัตยกรรมไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 เพราะได้มีการค้าขายกับจีนจนเศรษฐกิจมั่งคั่งอย่างยิ่ง เช่น วัดราชโอรส เป็นต้น

ครั้นพอช่วงปลายรัชกาลที่ 3 ต้นรัชกาลที่ 4 ได้เริ่มมีกระแสของอารยธรรมตะวันตกได้แพร่หลายเข้ามา และเพิ่มมากขึ้น ๆ ตามลำดับ ดังนั้นย่อมมีผลกระทบโดยตรงต่อศิลปกรรมไทยสาขาต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จนมีคำกล่าวกันว่า “รัชกาลที่ 3 ทรงโปรดศิลปะแบบจีน รัชกาลที่ 4 ทรงโปรดศิลปะแบบฝรั่ง”

สถาปัตยกรรมตะวันตกที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่สำคัญได้แก่ พระที่นั่งอนันตสมาคม เป็นศิลปกรรมแบบอย่างอิตาลี มีหลังคาเป็นโดมโค้ง และพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทนั้นก็พิเศษในส่วนที่เป็นสถาปัตยกรรมผสมผสานกันระหว่างศิลปกรรมไทย ที่มียอดแหลมหลังคาทรงมณฑป ส่วนอาคารนั้นเป็นแบบอย่างตะวันตก เพราะออกแบบโดยสถาปนิกชาวอังกฤษ

พระที่นั่งอนันตสมาคม

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

อย่างไรก็ตามในสมัยรัชกาลที่ 5 ก็ได้มีการก่อสร้างสถาปัตยกรรมไทย ตามแบบแผนโบราณประเพณีของไทย ขึ้น ได้แก่ พระอุโบสถวัดเบญจมบพิตร สร้างด้วยหินอ่อนและหน้าต่างประดับกรุด้วยกระจกสี โดยมีสมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงเป็นสถาปนิกผู้ออกแบบ ถือกันว่าเป็นสถาปัตยกรรมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ ที่มีความงามเป็นเลิศเลยทีเดียว

วัดเบญจมบพิตร

ประติมากรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยทั่วไปพระมหากษัตริย์ในยุครัชกาลต้น ๆ ได้ทรงรวบรวมพระพุทธรูปต่าง ๆ มาจากเมืองเก่าสุโขทัย อโยธยา และเชียงใหม่ เข้ามาประดิษฐานไว้ในกรุงเทพฯ เป็นจำนวนมาก แม้ว่าในรัชกาลที่ 2 ทรงโปรดให้สร้างพระพุทธรูปขึ้น แต่นิยมเน้นความสวยงามในเครื่องประดับมากกว่าความงามของพระพักตร์ที่แสดงออกของพระพุทธรูปในสมัยรัชกาลที่ 3 ทรงโปรดให้หล่อพระพุทธรูปสำริดไว้จำนวนมาก เพื่อนำไปประดิษฐานในหอราชพงศานุสรณ์ ภายในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญในเรื่องการสร้างพระพุทธรูป เพราะทรงโปรดให้สร้างพระพุทธรูปที่มีลักษณะเหมือนมนุษย์มากกว่าที่ผ่านมาในอดีต ถือได้ว่ามีลักษณะของพระพุทธรูปที่เป็นแบบฉบับของตนเอง คือมีลักษณะโดยรวมใกล้เคียงความเป็นมนุษย์มากขึ้น การปั้นจีวรเป็นริ้ว บนพระเศียรไม่มีต่อพระเมาลี มีพระพุทธรูปที่สำคัญดังนี้ เช่น พระพุทธสัมพุทธณี พระนิรันตราย และพระพุทธรูปศิหิงค์ปฏิมา

นอกจากนี้ได้โปรดให้หลวงเทพรจนา (พลับ) ประติมากรในสมัยนั้น ปั้นพระรูปจากพระองค์จริง ทรงโปรดให้หล่อและปัจจุบันได้ประดิษฐาน ณ พระที่นั่งเวษยันต์ปราสาท จังหวัดเพชรบุรี

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงโปรดให้สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ โดยพระองค์ทรงเสด็จเป็นแบบให้ประติมากรชาวตะวันตก (ฝรั่งเศส) ปั้นและหล่อ ได้แก่พระบรมรูปทรงม้า ซึ่งมีลักษณะเหมือนจริงหรือสัจนิยม แต่ในสมัยนี้ได้โปรดให้มีการปั้นหล่อพระพุทธรูปราชจำลอง เป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ที่นำมาประดิษฐานในพระอุโบสถวัดเบญจมบพิตร

พระพุทธรูปนิรันตรายสำริด
สมัยรัชกาลที่ 4

พระพุทธรูปทรงเครื่องรัตนโกสินทร์

งานประติมากรรมในสมัยรัชกาลที่ 6 และที่ 7 มีลักษณะเหมือนจริงมากกว่าที่ผ่านมาเพราะงานศิลปกรรมแบบตะวันตกได้เข้ามาผสมผสานเป็นส่วนหนึ่งของศิลปกรรมและวัฒนธรรมของไทยแล้ว ตามพระราชวัง อาคารสถานที่ราชการ อาคารพาณิชย์และตามสวนสาธารณะต่าง ๆ ได้มีการนำประติมากรรมดังกล่าวมามีส่วนประดับตกแต่งด้วย

ที่สำคัญก็คือรัชกาลที่ 6 ทรงสนับสนุนให้ตั้งโรงเรียนเพาะช่าง ซึ่งมีการเรียนการสอนศิลปกรรมการช่างต่าง ๆ ทั้งแบบตะวันตกและประเพณีไทย นอกจากนั้นได้จ้างช่างประติมากรรมชาวอิตาลีเลียน คือ ศาสตราจารย์โคราโด เฟโรจี (Corrado Feroci) แห่งสถาบันศิลปะนครฟลอเรนซ์ ภายหลังโอนสัญชาติและเปลี่ยนชื่อเป็นไทยว่า “ศิลป์ พีระศรี”

ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ได้เข้าไปเป็นพระบรมรูปของรัชกาลที่ 6 จากพระองค์จริงขนาดเท่าพระองค์จริงและนำไปประดิษฐานในปราสาทพระเทพบิดรในสมัยต่อมารัชกาลที่ 7 ทรงโปรดให้ดำเนินการปั้นหล่อ พระบรมราชานุสาวรีย์รัชกาลที่ 1 เป็นประติมากรรมสำริดขนาดใหญ่ถึง 3 เท่าของคนจริง ให้นำไปประดิษฐานที่เชิงสะพานพระพุทธรยอดฟ้าฯ ในปี พ.ศ.2475

ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี นอกจากรับราชการเป็นประติมากรแล้ว ท่านยังได้ดำเนินการจัดสอนวิชาศิลปกรรม โดยตั้งโรงเรียนประณีตศิลปกรรมและต่อมาสถาปนาเป็นมหาวิทยาลัยศิลปากรในปัจจุบัน เพื่อให้การศึกษาทางด้านศิลปกรรมสาขาต่าง ๆ แก่เยาวชนของไทย ซึ่งหลักสูตรการศึกษาก็นำไปตามแบบแผนวิชาการของตะวันตก ได้ผลิตศิลปินออกมามีทั้งจิตรกร ประติมากร และมัณฑนากร

โดยภาพรวมแล้วงานศิลปกรรมในสมัยนี้ มีลักษณะรูปแบบเหมือนจริง หรือสัจนิยมเป็นส่วนมาก ผลงานทางด้านประติมากรรม นอกจากท่านได้สร้างอนุสาวรีย์เอาไวย์หลายแห่งแล้ว บรรดาลูกศิษย์ต่าง ๆ ของท่านก็ได้สืบทอดเจตนารมณ์ต่อจากท่านในงานสร้างอนุสาวรีย์เอาไวย์เป็นอย่างดี

ผลงานชิ้นที่สำคัญอย่างยิ่งของท่านศาสตราจารย์
ศิลป์ พีระศรี ได้เป็นต้นแบบขึ้นไว้ก็คือ
พระพุทธรูปปางลีลา ฉลอง 25 พุทธศตวรรษ โดย
ท่านได้นำพุทธลักษณะและแรงบันดาลใจมาจาก
พระพุทธรูปสมัยสุโขทัย หลังจากท่านได้เสียชีวิตในปี
พ.ศ.2505 แล้วบรรดาลูกศิษย์รุ่นหลัง ๆ ก็ได้นำไป
ปั้นขยายขนาดใหญ่ขึ้นพร้อมทั้งหล่อด้วยโลหะ แล้ว
นำไปประดิษฐานเป็นพระประธาน ณ บริเวณพุทธ
มณฑล จังหวัดนครปฐม

พระศรีศากยทศพลญาณ ประธานพุทธมณฑลสุทรรศน์
พระประธานพุทธมณฑลเป็นพระพุทธรูปปางลีลา โดยการ
ผสมผสานความงามแบบสุโขทัยเข้ากับความเป็นจริง ออกแบบ
และสร้างโดย ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
ประทับยืนคู่กับศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี
คราวเสด็จตรวจการปั้นพระบรมรูปพระบาท
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งปัจจุบัน
ประดิษฐานอยู่ ณ ปราสาทพระเทพบิดร

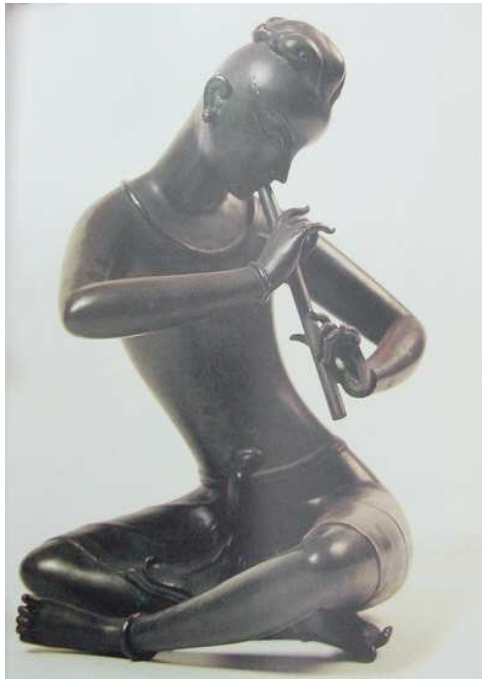
ประติมากรคนสำคัญที่เป็นลูกศิษย์ของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี มีดังนี้ นายแสง สงฆ์มั่งมีนาย ไพฑูรย์ เมืองสมบูรณ์ นายเขียน ยิ้มศิริ นายสิทธิเดช แสงหิรัญ นายสนั่น ศิลากร เป็นต้น

ในปัจจุบันนี้การสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมร่วมสมัย (สมัยใหม่) ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตาม สภาพความเจริญก้าวหน้าของสังคม วัฒนธรรม และการศึกษา โดยมีวิชาการทางวิทยาศาสตร์ อุตสาหกรรม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง เป็นแรงผลักดันอย่างสำคัญให้ก้าวหน้าไปในอนาคต ยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ สังคมของข่าวสารข้อมูลที่มีการ ติดต่อสื่อสารกันโดยสะดวกและรวดเร็วทันกันเกือบทั้งโลก เหล่านี้ย่อมนำมาซึ่งลัทธิศิลปกรรมที่มากมายไปด้วยรูปแบบเนื้อหาต่าง ๆ ที่แปลกใหม่ทันสมัย หลังไหลเข้ามามีอิทธิพลต่อการสร้างงานศิลปกรรมร่วมสมัยของไทยในทุกประเภทอย่างที่ยากจะหลีกเลี่ยง ไปได้

ดังนั้น ศิลปินหรือประติมากร จิตรกรในปัจจุบัน จึงมีวิธีการสร้างสรรค์ การทดลอง ค้นคว้า ทั้ง รูปแบบ เนื้อหา ตลอดจนเทคนิคแปลก ๆ ใหม่ อย่างอิสระเสรีเต็มความสามารถ

สิทธิเดช แสงหิรัญ 2499

ชื่อภาพ “เสียงขลุ่ยทิพย์” โดย เชียน ยัมศิริ เทคนิค สำริด ขนาด 35x58.5 ซม. ปี 2492
รางวัลเกียรติยศอันดับ 1 เหรียญทอง จากการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 1

ชื่อภาพ “ลูกม้า” โดย ไพฑูรย์ เมืองสมบูรณ์ เทคนิค
พลาสติก ขนาด 72x100x52 ซม. ปี 2493
รางวัลเกียรติยศอันดับ 1 เหรียญทอง การแสดง
ศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 2